

KAREL ČAPEK - VÁLKA S MLOKY

LITERÁRNÍ TEORIE

Literární druh a žánr:

antiutopický román (próza, epika)

Literární směr:

poprvé kompletně vydáno r. 1936 (1935-1936 vydáváno v Lidových novinách na pokračování) – závěr autorovy tvorby; česká meziválečná próza

Slovní zásoba:

často se zde objevuje hovorová až nespisovná čeština s nářečními a cizojazyčnými prvky (zejména v dialogích); jinak spisovná čeština; občas odborné pasáže a výrazy; obecně jde o velice bohatý a zajímavý jazyk

Stylistická charakteristika textu:

jasně patrné novinářské prvky (novinové výstřižky); převládá popis; méně časté jsou dialogy; v textu se autor mnoha různými způsoby věnuje problematice německého nacismu (alegorie na nacistickou rozpínavost)

Vypravěč:

vypravěčem je sám autor (-er forma)

Postavy:

KAPITÁN VAN TOCH: podnikavý a chamtivý kapitán obchodní lodi; je českého původu; objevuje mloky v Tichomoří; G. H. BONDY: bohatý a ziskuchtivý továrník; přítel Van Tocha z dětství – pomáhá mlokům v rozvoji; CHIEF SALAMANDER: vůdce mloků; PAN POVONDRA: postava paralelního příběhu (oblíbený Čapkův prvek – prostor pro názory obyčejných a jinak bezvýznamných lidí); postranně, ale přesto významně ovlivňuje děj hlavního příběhu

Děj:

kapitán Van Toch objeví na tichomořském ostrově Tana Masa nový inteligentní živočišný druh podobný mlokům → uzavře s nimi obchod = dodá jim nože na obranu proti žralokům a oni jemu budou lovit perly → s příběhem se seznamuje i Van Tochův přítel z dětství, továrník G. H. Bondy → ten začne mlokům dodávat i jiné zboží → Van Toch začíná mloky vysazovat i na jiných tichomořských ostrovech → po smrti kapitána Van Tocha se z mloků stane levná pracovní síla → podrobují se také vědeckému výzkumu → postupně se stávají inteligentnějšími, značně se přemnoží a začínají lidem vyhrožovat válkou (chtějí rozšířit svá útočiště o pobřežní oblasti) → drobné konflikty přerostou v celosvětovou válku → přestože původně nemohli mloci žít ve sladké vodě, postupem času se adaptovali i na toto prostředí → závěrečnou beznadějnou situaci dokresluje výjev, kdy se mloci objevují i ve Vltavě

Kompozice:

předmluva + 3 knihy → 2 paralelní příběhy

Prostor:

oblast Tichomoří → mnoho různých oblastí → Praha

Čas:

Význam sdělení (hlavní myšlenky díla):

varování před rozpínavostí nacismu; obava ze zničení lidstva; poukázání na lhostejnost společnosti

LITERÁRNÍ HISTORIE - společensko-historické pozadí vzniku

Politická situace (mocenské konflikty, aj.):

vznik Společnosti národů (1920); Adolf Hitler se stává předsedou NSDAP (1921); krach na newyorské burze (1929); Adolf Hitler jmenován německým kancléřem (1933); Edvard Beneš se stal 2. československým prezidentem (1935); Německo obsadilo demilitarizované Porýní (1936)

Základní principy fungování společnosti v dané době:

po r. 1918 rozvoj velkých podniků, bank i menších živnostníků; ve 30. letech strach společnosti z potenciálního konfliktu

Kontext dalších druhů umění:

MALBA: Alfons Mucha (1860-1939); Josef Čapek (1887-1945); Emil Filla (1882-1953); František Kupka (1871-1957); Josef Lada (1887-1957); Max Švabinský (1873-1962); FILM: Hugo Haas (1901-1968); Vlasta Burian (1891-1962); Raoul Schránil (1910-1998)

Kontext literárního vývoje:

česká meziválečná próza

AUTOR

Život autora:

Karel Čapek (1890-1938) – byl jeden z nejslavnějších českých spisovatelů, světoznámý dramatik a prozaik, novinář, překladatel, cestovatel, gurmán, fotograf, intelektuál, demokrat, filozof a předchůdce moderního žánru sci-fi; nar. se v Malých Svatoňovicích (otec lékař) – gymnázium v Hr. Králové (protirakouský spolek) – poté Brno a Praha; r. 1915 ukončil studium na filozof. fakultě UK – další studia v Berlíně a Paříži – nemoc – zahajuje lit. tvorbu – nenarukoval do 1. svět. války (která ho přesto silně ovlivnila) – od r. 1917 vychovatelem ve šlechtické rodině – novinářem v Národních listech – od r. 1921 v Lidových novinách – poté dramaturgem ve Vinohradském divadle a předsedou PEN klubu – svatba s Olgou Schienflugovou (r. 1935) – r. 1938 pocítil velké rozhořčení nad Mnichovskou dohodou a varuje před válkou vedenou nacisty – odchází krátce do ústraní (Stará Huť u Dobříše) – odmítá emigraci – umírá na zápal plic (chvilu před zatčením gestapem zejména za protiválečná díla); ZAJÍMAVOSTI: jako první na světě v díle R.U.R. použil slovo robot, které ve skutečnosti vymyslel jeho bratr Josef; jako přesvědčený demokrat odmítal násilí a podporoval Hrad (TGM); byl sedmkrát za sebou nominován na Nobelovu cenu za lit.

Vlivy na dané dílo:

obava z konfliktu; pacifismus; záliba v katastrofických tématech; rozvoj německého fašismu; skutečná fosílie druhu andrias scheuchzeri

Vlivy na jeho tvorbu:

demokratické smýšlení (podpora Hradu); odpor k násilí (od 1.svět.války); nesouhlas s Mnichovskou dohodou; kritika nacismu; záliby ve futurologických a katastrofických tématech; obliba cestování a přírody

Další autorova tvorba:

tvoril zejména prózu, divadelní hry (dramata), cestopisy, knížky pro děti, knihy se zahradnickou tematikou, ale i politická díla; PRÓZA: Krakatit (1924); Továrna na absolutno (1922); Povídky z jedné a druhé kapsy (1929); DRAMA: Loupežník (1920); R.U.R. (1920); Ze života hmyzu (1921; spolu s bratrem Josefem); Věc Makropulos (1922); Bílá nemoc (1937); Matka (1938); PRO DĚTI: Dášenska (1938; spolu s bratrem Josefem); ZAHRADEK: Zahradníkův rok (1929); CESTOPISY: Italské listy; Anglické listy; Výlet do Španěl; Obrázky z Holandska; Cesta na sever

Inspirace daným literárním dílem (film, dramatizace, aj.):

ROZHLASOVÁ ADAPTACE: r. 1958 (Jan Pivec, Karel Poláček, Edvard Beneš, V. Vančura, aj.; zakladatelem byl Karel Čapek Jiřího Suchého → příprava hudebního představení) - nezrealizováno (písňe později vyšly knižně); FILM: v současné době byl natočen film, který se přímo inspiroval tímto románem (uveden by měl být v blízké době)

Jak dílo inspirovalo další vývoj literatury:

parafrázi Čapkova románu vydal r. 1983 Vladimír Páral (jde o sci-fi knihu s názvem Válka s mnohozvífetem)

LITERÁRNÍ KRITIKA

Dobové vnímání díla a jeho proměny:

dílo patří mezi autorovy nejvýznamnější knihy – výrazně napomohlo k jeho pozdější velké popularitě nejen v Čechách

Aktuálnost tématu a zpracování díla:

varování před jakýmkoli typem konfliktu je bezpochyby velice aktuální i dnes

SROVNÁNÍ

Srovnání s vybraným literárním dílem:

dílo můžeme srovnat s ostatními podobně laděnými knihami Karla Čapka nebo s jinými antiutopickými romány – např. Ray Bradbury – 451 stupňů Fahrenheita; George Orwell – 1984 nebo Farma zvířat; Herbert George Wells – Stroj času; Anthony Burgess – Mechanický pomeranč; aj.

román - prozaický epický žánr; delší rozsah a komplikovanější děj než povídka nebo novela; příběh zpravidla obsahuje více postav
antiutopie - opak utopie; myšlenka budoucího stavu společnosti, která se vyvinula nesprávným směrem (např. totalitní vláda, apod.) - myšleno i jako literární žánr; často se objevuje v literatuře science-fiction; PŘEDSTAVITELÉ: Karel Čapek, George Orwell, Ray Bradbury, Herbert George Wells, aj.
česká meziválečná próza - česká próza mezi 1.a 2.svět.válkou; literaturu zde ovlivnilo mnoho proudů – např. pragmatismus, existencialismus, marxismus nebo fašismus; tvořili např. Karel Čapek, Eduard Bass, Jaroslav Hašek, Ivan Olbracht, Karel Poláček nebo Vladislav Vančura, spíše k německé próze bývá řazena pražská tvorba Franze Kafky
pátečníci - skupina prvorepublikových politických a uměleckých osobností, kteří se každý pátek scházeli v Čapkově vile na Vinohradech; Členové: TGM, Jan Masaryk, Josef Čapek, Ferdinand Peroutka, Eduard Bass, Karel Poláček, Edvard Beneš, V. Vančura, aj.; zakladatelem byl Karel Čapek
PEN club - celosvětové sdružení spisovatelů, žurnalistů a vydavatelů; nejstarší světová organizace na ochranu lidských práv, která propaguje spolupráci mezi všemi spisovateli; zal.r. 1921 v Londýně; 1. předsedou se stal John Galsworthy; prvními členy byli např. George Bernard Shaw nebo Herbert George Wells; prvním českým členem se stal r. 1923 Alois Jirásek a 1. českým předsedou Karel Čapek